

OSMAN K.AKOL

MİTHAT PAŞA

Topyekûn Çocuk meselesi

İSMAIL MAHİR EFENDİ

10cu. Dönem B.M.
Meclisi üyelerine
açık mektup

ANKARA
14 - 5 - 1954

Başlarken

Size derin bir samimiyetle, büyük bir ümitle bu broşürü sunan muharrir, temiz bir heyecan içindedir. Bu heyecan ve bu ümit ona cesaert kaynağı olmuş, bu broşürün hazırlanmasını sağlamıştır.

Türk vatandaşı dört yıl için kaderini ellerinize teslim etmiş bulunmaktadır. Onun beklediği, onun tabakkukunu zölediği nice dâvalar vardır. Sizler kendisine hizmetinizi arzeder ve ondan reyini isterken, elbet pek çok vaadlerde bulundunuz. Bütün vaadlerinizi yerine getirme imkânını bulmanızı, muharrir, candan dilemektedir.

Türk vatanının ve Türk Milletinin, muasır medeniyet seviyesine ulaşmak dâvasında başarımağa mecbur olduğu daha pek çok işler, aşmak zorunda kaldığı çok büyük merhaleler olduğu meydandadır. Bunları uzun uzun sayıp dökmeğe lüzum yok. Ancak şu noktayı tebarüz ettirmek yerinde olur ki, memleket meselelerinin hiç birini diğerine tercih etmeğe,

— «Şu dursun bu daha mühimdir, evvelâ onu başaralım» diye düşünmeğe imkân tasavvur edilemez. Muharririn inancına göre, sokakların temiz tutulması meselesi ile, vatan sınırlarının savunulması işi dahi, birbirinin önüne alınamamak zaruridir. Vatan nasıl bir bütün ise, onun hizmetleri de birbiriyle sıkı surette münasebetli ve aynı chemmiyette bir bütündür.

Bu broşürün yazıcısı işte bu inanışlardır ki huzuruza bir mesele arzetedir: Korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocuklar!.. Korunacak ve özel surette yetiştirilecek çocuklar işi, vatanın istikbali endisesi demek olan alelhalak çocuk konusunun bir cüzü olmak itibarile bile, her şeyin üstünde ve her dâvanın ilerisinde görülmemek yerinde olur. Böyle olmakla beraber bu meseleye de, bütün öteki memleket dâvaları arasında lâyıık olduğu ve kanunlarla belirtildiği ölçüde önem vermek zaruridir. Ve bu dâvayı, her şeyin tamam olmasına talik etmek de, ne şüpheli ki, mümkün değildir.

Bu mütalâadan sonra ister istemez şöyle bir sual akla gelecektir:

— «Peki, bu meseleye lâyıık olduğu ve kanunlarla belirtildiği ölçüde önem verilmemiş midir, verilmemekte midir?»

Bu sorunun karşılığı keşki müsbet olsaydı.. Maalesef bu soruya:

— «Hayır» diyerek cevap vermek mecburiyeti vardır. Bu broşür işte bu «Hayır!» sözünün izahını yapmak, dâvanın 10. Büyük Millet Mec-

lisinde olsun, ihmal edilmemesini yalvarmak için hazırlanmıştır. Takip eden sahifelerde bu izahı bulacak ve vatan hizmeti mesuliyetinin ağırlığına omuz verne varlığınıza kalblerinizde bu konuda ızdırıp duyacaksınız.

Yakın tarihimizde çocuğun modern mânada ıslahı işine ilk defa rahmetli Mithat Paşa el atmış, onu İsmail Mahir Efendi Hoca takibetmiştir. Bugün dâva, bir üçüncü şahsiyetin geniş ölçüde, devamlı ve şurlu alâkasına muhtaçtır.

10. Dönem Büyük Millet Meclisi - Milletvekillerinden böyle bir alâkayı istida eden muharrir, bu broşürü sizlere derin bir heyecan ve hayal kadar ümitlerle sunmaktadır.

Anayasa 82. maddesiyle «Türkler» gerek kendileri, gerek kamu ile ilgili olarak kanunlara ve tüzüklere aykırı gördükleri hallerde yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine tek başlarına veya toplu olarak haber verebilir ve şikâyetinde bulunabilirler. Haber veya şikâyeti alan makam kişi ile ilgili baş vurmaların sonucunu dilekçeye yazılı olarak bildirmek ödevindedirler» hükmünü koymuştur. Bu broşür maddede bahsedilen haber verme ve şikâyetlerde bulunma mahiyetindedir. Kişi ile de ilgilidir; içinde isimler ve resimler vardır. Her milletvekilinin 40.000 Türk vatandaşını temsil ettiğine göre, tek başına yetkili bir makam olduğuna şüphe yoktur. Broşür ayrıca vazifeli makamlara pullu olarak da takdim edilmiştir. Bu makamların ve sizlerin kendisine yazılı olarak cevap vereceğinizi muharrir ümit etmektedir.

Dar da olsa bu konudaki bütün imkânlarıyla hizmetinizde ve emrinizde olarak derin saygılarıyla...

Osman K. Akol

Yıldırım Bayazıt Ortaokulu Öğretmeni

ANKARA

Eğitim Teşkilâtımız ve Çocuk Vatandaş

Çocuk itina ile üzerine titrenilerek eğitilmesi gereken nazik bir varlıktır. Bu mevzuda, içtimai seviyesi ve kültürel durumu ne olursa olsun, korkunç fakat nadir bazı istisnalar görülmekle beraber, bütün ana babaların hassas olduklarına şüphe edilemez. Ancak bu iş bir hassasiyet mevzuu olmaktan çıkmış, teknik bir mesele, ince ve çok cepheli bir meslek haline gelmiştir. Bugün ileri memleketlerde, çocuğun hayata hazırlanması işinde, evde ana baba ve okulda öğretmen, psikoloğlar, sosyoloğlar, tabipler, testçiler, psiko-teknikçiler, psikiatrler ve içtimai yardımcıları gibi çeşitli rehberler tarafından da desteklenmektedir.

Zirkayı Yetiştirme Yurdu Çocukları Çankaya'da Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'ı ziyaretlerinde

Tek başına hassasiyetin, çocuğun istikbali bakımından çok defa zararlı neticeler verdiğine sayısız ve hazin misaller göstermek mümkündür. Yeni sistem eğitimde sözü edilen elemanların yardımını görmeyen bu yardımdan mahrum bulunan, bu yardımı istihfaf eden ana baba ve öğretmenin, daha ziyade hislerin hâkim olduğu tenbel, kalın kafalı, serkeş gibi hükümlerle; nihayet çok zahiri bir ölçü mahiyetinde ve bir yıl içinde üçü beşi geçmiyen yazılı veya sözlü yoklamalarla çocuk hakkında doğru bir kanaate varmaları mümkün değildir.

Türk çocuğunun eğitimi böyle bir görüş zaviyesinden mütalâa edilince muazzam bir mesele karşısında bulunduğumuz apaçık görülür. Millî Eğitim Bakanlığının İlk Öğretim, Orta Öğretim, Yüksek Öğretim ve Teknik Öğretim gibi çocukları ve gençleri yetiştirmekle vazifeli daireleri meseleyi böyle bir zaviyeden mütalâa edecek şekilde kurulmamışlardır. Bütün bu daireler tayin, terfi, nakil, kadro, ödenek, malzeme ve inşaat gibi daha ziyade idarî ve malî formalitelere müteallikkırtasiyeciliğe boğulmuşlardır.

Müfredat programları ve bu programların çok değişik mahallî şartlara göre ayarlanması, teftiş ve irşad, çocuğun tetkiki, çocuk kabiliyetlerinin inkişafı, okulun faaliyetlerini verimli olmaktan alakoyan sosyal engeller, aile ve okul, ana baba ve öğretmen münasebetleri, devamsızlığın sebepleri ve önlenilmesi çarêleri, öğretmenlerde vazifelerine karşı devamlı bir heyecan yaratılması gibi mevzular, hemen hiç ele alınmamaktadır.

İsimlerinin sonunda «Öğretim» sıfatı bulunan bu daireler daha ziyade Zatişleri, Saymanlık, Levazım ve İnşaat Müdürlüklerinin yapması lâzımgelen işlerle meşguldürler. Bu müdürlükler ise sadece yapılan muameleleri tescil ve dosyalarını tutmakla iktifa etmektedirler. Bu halin daha fazla devam etmemesi zaruretiyle Bakanlık merkez ve bittabi buna müvazi olarak, iller teşkilâtının yeni bir revizyona tabi tutulması hayatî bir ehemmiyet almış bulunmaktadır.

Böyle bir revizyonun zarureti ilk, orta, yüksek ve teknik bütün öğrenim sahalarında müşahede ve tesbit etmek mümkündür. Bu imkânın, yalnız bu sahalarda çalışan meslek mensuplarıyla, bu öğrenim kademelerinde çocuğu bulunan ebeveyne münhasır olmadığı muhakkaktır. Her vatandaş, evde, sokakta, umumi toplantı ve eğlenti yerlerinde, çeşitli ulaştırma vasıtalarında bu zarureti teyidedecek sayısız misaller görmekte ve bu yüzden türlü şikâyetler olmaktadır. Bu şikâyetleri nesiller arasında mevcut tabii tezatlarla bağlamak kolay bir izah tarzıdır. Şikâyetlerde bu tezatların hiçbir rolü olmadığı iddia edilemez. Ancak bu payı asgari hâdde indirmek lâzımdır ve bu, eğitim teşkilâtındaki büyük eksikliğin feci neticelerini görmeğe yeter de artar bile.

Sözü edilen bu eksikliklerin orta, yüksek ve teknik öğretim sahalarına müteallik bulunanları şu yana, fakat bütün vatandaşlar için bir hak ve devlet için bir Anayasa mecburiyeti olan ilk öğretimle ilgili olanları hakkında şöyle bir tablo çizmek mümkündür:

1950 nüfus sayımı tahlillerine göre memleketimizde 4 - 6 yaşlarında 907.200 erkek, 866.900 kız olmak üzere 1.774.100 ana okulu çağında çocuk bulunmaktadır. Bunlar için ana okulu veya kreşler misali teşkilât, hiç yok denecek kadar azdır. Mevcut üç beş müessese de hususî teşebbüse aittir ve sembolik mahiyettedir. Bu itibarla iki milyona yakın Türk çocuğu, en hassas çağlarında, sokağın korkunç derecede

: menfi tesirleriyle karşı karşıyadırlar.

Filhakika ana okulları teşkili, devlet için kanunî bir mecburiyet değildir. Fakat mecburî olan ilk öğretimi desteklemesi bakımından bu teşkilâta şiddetle ihtiyaç vardır. Bu sahada girişlen ve maalesef yıllar yılı fiiliyat sahasına intikal edemiyen teşebbüsler bu ihtiyacın, kendisini şiddetle hissettirdiğine kesin bir işarettir. Bu işaret, esaslı bir etüd neticesinde hazırlanmış bulunan İlk Öğretim Kanunu Tasarısının 6. maddesinin 2. fıkrasının a bendinde okul öncesi eğitim ve öğrenim kurumları olarak, fakat maalesef ihtiyarî bir şekilde ele alınmıştır. Bu tasarının gerçekleşmesi 10. Dönem Büyük Millet Meclisi için eşsiz bir başarı olacaktır. Yarım yüz yıldanberi kanunu muvakkatle idare edilen memleket ilk öğretim işleri buna şiddetle muhtaçtır.

Mecburî ilk öğretim çağındaki çocuklarımızın adedi ise 1.776.200 erkek, 1.721.300 kız olmak üzere 3.497.500 dür. Ve bunların ancak 1.108.858 erkek, 673.030 kız olarak 1.781.888 i, yani ancak yarısı okutulabilmektedir. İşin asıl feci tarafı, bu yarının da esaslı bir şekilde yetiştirilememekte olmasıdır. Halbuki ilk öğretimi tamamlayan çocuklar için ikmal sınıfları açılması ve bu sınıflarda kendilerinin atılacakları mesleklere hazırlanmaları bugün bütün medeni dünyaca kabul edilmiş bir zarurettir. Bu zaruret bizde de kendisini kabul ettirmiş ve az önce bahis ve gerçekleşmesi temenni edilen İlk Öğretim Kanun tasarısının 6. maddesinin 1. fıkrasının b bendinde yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar şeklinde ve mecburî hizmetler meyanında yer almıştır.

İlk okulları bitirdikten sonra orta okullara devama başlayan çocukların ilk yıldaki durumları da yürekler acısıdır. Bu, ilk öğretimin daha esaslı şekilde telâkki edilmesinin hazin bir delilidir.

Okul ve öğretmeni temin edilemeyen yüzde elli Türk çocuğunun mahrumiyeti, okulu ve öğretmeni bulunan diğer yarımın memnuniyet verici şekilde yetiştirilememekte olması mesuliyetini kimde arıyacağız ve bunu nasıl izah edeceğiz? Okutulamayan çocuklar meselesi hakkında mali imkânsızlık mazereti kolay bir izahtır. Fakat asla makbul ve tatminkâr değildir. Emil Zola: «Bir millet...bütün vatandaşlarına tam bir tahsil verir ve ancak o gün teşekkül etmiş bir millet sıfatına hak kazanır» (1) demektedir. Sahiller boyu limanlar inşa etmeğe başlayan, bir hamlede şeker, çimento ve diğer yüzlerce fabrikanın temelini atan Türk Devleti için bu, bir mazeret olamaz.

Okulu ve öğretmeni olduğu halde iyi yetiştirilemeyen yüzde ellinin kaderi de bu kadar azap vericidir. Adı «Öğretim» olan genel müdürlüklerin psikoloğlar, sosyoloğlar, tabipler, testçiler, psikoteknikçiler, psikiyatruer ve içtimai yardımcılarla desteklenmek lüzum ve zaruretinu duymıyarak Zatişleri Müdürlüğünün meşgul olması icabeden tayin, terfi ve na-

(1) Hakikat - Reşat Nuri Günteklin tercümesi S. 311.

kil gibi işlerle; Muhasebê Müdürlüğünün salâhiyeti dahiline giren kadro ve ödenek meseleleriyle; Levazım Müdürlüğünün işi olan mazeme teminiyle; İnşaat Müdürlüğünün vazifesi bulunan okul binalarıyla meşgul olmaları ve günlerin bütün mesai saatlerini bu işlerle doldurmaları başka bir netice veremez. Bu, bütün öğretim kademelerinin müşterek derdidir. Fakat muharrir, bilhassa ilk öğretimi ele alacaktır.

Diğerleri gibi aynı ters yolu tutan bu Umum Müdürlüğe şimdi köy enstitülerinden başka, öğretmen okullarının bu çeşit işleri de yükletmiştir ki, bu yüzden, durumun ne hale gelebileceğini tasavvur etmek güç değildir. Bütün bu işler arasında bunalmış ve bittabi muvaffakiyet imkânları alabildiğine daralmış olan İlk Öğretim Genel Müdürlüğüne bir de «Korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocuklar» mevzuunun verildiğini düşünün. Bu; memleketimiz için çok hayati bir mesele olan dâvanın, daha başlangıçta kırtasiyecilik aynasına atılması demektir. Ve maalesef böyle de olmuştur. Yani korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocuklar hâlâ kendi kötü ve kara kaderleriyle baş başadırlar.

Filhakika bu mevzuda yetiştirme yurtları, Sağır ve Körler Müesseseleri açılmıştır; Gazi Eğitim Enstitüsünde bu müesseseler için eleman hazırlamak üzere bir şube kurulmuştur; Avrupa ve Amerika'ya elemanlar gönderilmiş ve bu yerlerden mütehassıslar celbedilmiştir. Fakat maalesef memleket mevzuatında bu nevi çocuklar lehine mevcut hükümler, geniş mâna ve ölçüsü ile tatbik edilememekte, malî kaynaklar, çoğu defa, boşuna akan bir su gibi, hiçbir fayda temin edememektedir.

Çocukların korunmasına müteallik hükümler ortada ve bu maksatla ayrılmış ödenekler bütçelerde olmasına rağmen, sokaklar dolusu küfeci çocuk, serseri çocuk, dilenci çocuk; kör ve sakat çocuk, paçavralara sarılmış olup aynı hallerdeki kadınların kucaklarında kıvranan çocuk; insanlık haysiyetini rencide eden ısrarlı manzaralar halinde karşımızdadır. Bu ihmalin bir feci neticesi de ilkokullara devam eden korunmaya ve özel eğitime muhtaç on binlerce çocuğun yıllarının boşu boşuna israf edilmesi olmaktadır. Öğretmenlerin bu nevi çocuklar üzerinde yaptığı uzun çalışmaların normal çocukların zararına olduğunu iddia etmek de bir hakikatin ifadesidir. Bir manavın bile satışa arzettiği çeşitli meyvaları gruplara ayırması, aradaki çürükleri ve molozları ayıklaması herkese pek tabii gelir de, çocukların eğitiminde böyle bir itina akla bile gelmez. Geri zekâlı çocukların eğitimi mevzuunda Ankara'da girişilen bir teşebbüs hiç bir makam tarafından ciddi surette benimsenmediği için olurlarına bırakılmış bir haldedir.

Hakikat şudur ki devlet, çocuğun eğitimi işi ile vazifelendirilmiş bulunan teşkilâta yeni bir çeki düzen vermek mecburiyetindedir. Bu suretle vazife, şu veya bu siyasi mülâhazalarla, şunun veya bunun dostu olmak gibi endişelerle değil, mevzuun icabettirdiği kanunî ve teknik şartların dikkate alınması suretiyle ifa edilmiş ve Türk vatandaşı çocuk lâayık olduğu şekilde yetiştirilmiş olur.

Anayasa ve Çocuk

Anayasanın 87. nci maddesi «Kadın, erkek bütün Türkler ilk öğretimden geçmek ödevindedirler. İlk öğretim devlet okullarında parasızdır» hükmünü koymuştur. Bu maddeye göre bütün Türklerin ve bu meydana bilhassa ve pek tabii olarak bütün çocukların ilk öğretimden geçmeleri mecburi bulunmaktadır. Bu hüküm Anayasanın «Türklerin kamu hakları» nı sayan beşinci bölümünde tesbit edilmiştir. Bu itibarla devlete vazife, fakat vatandaşa hem vazife, hem de hak olarak vazedilmiş demektir.

Kanun metni ve ruhu ile tatbik edilir. Maddede «bütün Türkler» tabiri kullanılarak yaş bahis mevzuu edilmediği için hükmün halk eğitimini de kapsadığı meydandadır. Ancak muharrir bu cihete sadece işaret etmekle yetinerek mevzua geçecektir.

Anayasanın bu maddesindeki «bütün Türkler ilk öğretimden geçmek ödevindedirler» tabirinden, kamu hakları bölümünde olmasına rağmen ana babaların çocukları için bir vazife ile mükellef tutuldukları mânasını çıkarmak tabiidir. Filhakika bu hüküm, bu mâna ile, diğer kanunlarda ifade edilmiştir.

Fakat çocuk ya doğuştan, ya sonradan herhangi ruhî veya bedenî ârıza ile malûl ve bu yüzden ebeveyn mükellefiyetlerini ifa etmek imkânından mahrum bulunmakta iseler, yahut çocuğun kimsesi yoksa bu yavru «ilk öğretimden geçmek» hakkından yoksun mu kalacaktır. Şüphesiz asla! O takdirde devlet ruhan veya bedenî ârızalı çocuklar için ana babaya yardım edecek ve kimsesiz çocuklara ait olan hakkı da bizzat temin eyliyecektir. Maddede çünkü, ya doğuştan, ya sonradan bedenî veya ruhî bir ârıza ile malûl olanlar, kimsesiz kalanlar istisna edilmiştir. Binaenaleyh istisnasız bütün çocuklar için bu, bir haktır ve tabii ya ana baba, ya Devlet için bir vazifedir.

«İlk öğretimden geçmek» keyfiyetinin çocuklar için bir hak, ana baba ve Devlet için bir vazife olduğu hakkında bu izahatın lüzumsuz olduğu düşünülebilir. Fakat maalesef hakikat bu değildir. Muharrir bir ilk öğretim müfettişi dostunun (1) ve kimsesiz bir çocuk olmasına rağmen hayatını kazanması mevzuunda rahmetli babasına derin bir minnet duyduğu büyük bir gazete başmuharririnin (2) aşağı yukarı şu yolda bir iti-

— «Efendim siz bir bardak suda fırtına yaratıyorsunuz. Biz memle-

(1) Ankara ilk öğretim müfettişlerinden Kadri Dora.

(2) Cumhuriyet gazetesi sahip ve başyazarı İstanbul Milletvekili Nadir Nadi.

razı ile karşılaşmıştır:

ket çocuklarının normal olanlarını bile okutup yetiştiremiyoruz. Bu halde iken adetlerinin pek mahdud olması icabeden, kör, sağır, dilsiz, ser-seri, dilenci ve bakımsız çocuklar biraz bekleyiverseler ne olur? Evvelâ normallerin eğitimini halledelim, ondan sonra elbet onlara da sıra gelir.»

Birisini çok sevdiği, ikincisini pek saydığı bu iki münevver insanın fikrinde olan vatandaşların az olmadığını, olan vatandaşların az olmadığını, muharrir, bilmekte ve üzülmedir. İşte bu iki değerli münevverin şahsında bütün ötekilere cevap vermek endişesiyle bu izahı yapmak zaruridir.

Bir kere yukarıda arzedildiği gibi, Anayasa hükmünde bu nevi bir istisna bahis mevzuu değildir. Böylesi çocuklar da Türkiye Cumhuriyeti nüfus kütüğünde kayıtlı olduklarına ve bunları eski İspartalılar gibi Evratos tepesinden sivri kayalıklı uçurlara atmak, yahut Hitler rejiminde olduğu gibi imha etmek mümkün olmadığına göre, medeni bir devlet olarak, anayasa ile tanınmış haklarını vermek bir mecburiyettir. Bu nevi bahtsız yavrucukları koruyucu millî ve milletlerarası kanun hükümleri muvacehesinde, bu hususta millî ve mahallî bütçelere mevzu

Ankara Körler Okulunda Öğretmen Şemseddin Görenel Sınıflar

milyonlarca liralık ödenek mevcutken böyle bir mütalâa ileri sürmenin imkânı yoktur. Her köy, her kasaba ve her şehrin sokaklarında her gün rastlanılan, apartıman kapılarının zillerine sarıldığı görülen sakat veya ağlam dilenci çocuklar karşısında ıztırap duymamak mümkün mü ve

bu çocuklar için mevcut kanun hükümlerinin yerine getirilmesini, millî ve mahallî bütçelere bu çocukların korunup kurtarılması için konulan ödeneklerden hakkiyle istifade edilmeseini istemek yersiz mi? Bilâkis böyle bir istek dikkate alınmalıdır ve bu, bir millî haysiyet ve şeref meselesidir.

Sonra hak, haktır. Bu hakkı, çocukların normal şartlar altında doğmuş olmalarına, yahut ruhan ve bedenen ârizalı bulunmalarına göre birinci kategoride görülenlere vermek, diğerlerinden esirgemek elbet de düşünülemez.

Sadece aralarında müstesna kıymetlerin bulunabilmesi, yahut ileride cemiyet için fevkalâde tehlikeli olacakların çıkabilmesi bakımından değil, fakat bizatihi ve mücerred hak ve hukuk noktasından da böylelerini ihmal etmek, yahut, onların esirgenmesini her şeyin mükemmelen başarılmasına talik eylemek de menleket ve millet menfaatine aykırıdır.

Bu nevi çocukların adedi de öyle küçümsenecek miktarda değildir. Elde bu miktarı gösterecek sarih rakamlar maalesef yoktur. Vakıa bu konuda resmî ve hususi bazı tahminler ileri sürülmüştür. Ancak bunların hiç biri esaslı ve ciddi bir tetkike istinat ettirilememiştir. Bu itibarla ileri memleketlerde tesbit edilen nisbetlere göre bir mütalâa yürütmek ve bir fikir edinmek mümkündür.

«İngiltere'de 5 Temmuz 1948 tarihinde Çocuklar Kanununun kabulüne esas olan ve 2 yıl devam eden bir tetkik yapılmıştır. İngiliz Millî Eğitim Bakanlığının yaptırdığı bu tetkikler sonunda yayınlanan raporda korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocukların, çocuk nüfusunun yüzde 15 - 20 sini teşkil ettiği tesbit olunmuştur. Sağlık teşkilâtımız, aile ekonomisi ve mesken bakımından durumumuz göz önüne alınınca bu nirbetin bizim çocuk nüfusumuz için de kabul edilmesinde bir mübâlâga olmasa gerektir.» (1).

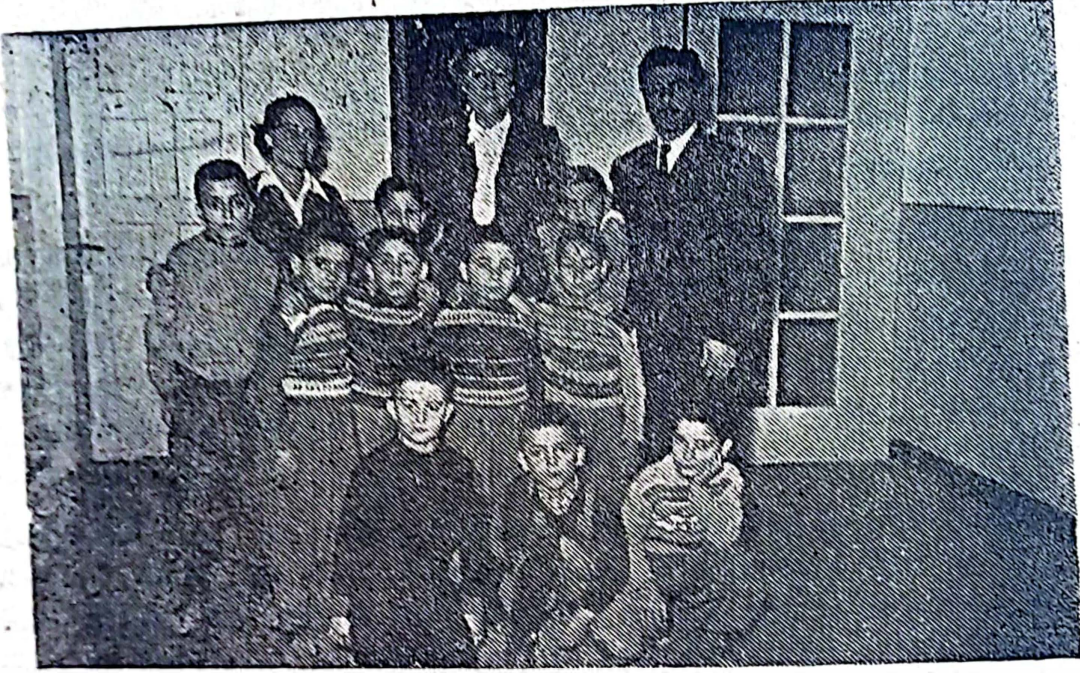
Bu nisbet yukarıda zikredilen rakamlara tatbik edilecek olursa 4 - 6 yaşlarında 266.115, 7 - 14 yaşlarında ise 524.625 olmak üzere, ana ve ilk okul çağında, ceman 790.740 Türk çocuğunun korunmaya ve özel eğitime muhtaç olduğu anlaşılır. Bugün millî ve mahallî bütçelere yıllık 5 - 6 milyon lira ödenek konulmasına rağmen bu bedbahtlardan ancak 90 kör, 300 sağır-dilsiz ve 2000 kadar da kimsesiz çocuğun korunup özel eğitime tabi tutulduğu, yetiştirildiği hakikati, bir facia değilse ya nedir?

7 milyon nüfuslu Yunanistan'da bu faaliyetin 50 bin çocuk ve 14 milyon lira ile ifade edilmesi (2) karşısında 21 milyonluk Türkiyede ancak ikibin küsur çocuğun korunması ve bu işe ne tahsili, ne de istimali

(1) Mukarrir: V. Mill Eğitimi Şûrasına küçük bir muhtıra Ankara 7/2/1953 S. 6

tam olmuyarak, yalnız 5 milyon lira tahsis edilmesi nasıl izah ve tevîl edilebilir?

Korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocuklar meselesinin Türkiye'de bu ölçünün en az üç kat üstünde bir muvafakiyetle tahakkuk ettirmes bir millî şeref ve haysiyet meselesidir.

Etmesğut Sağırlar okulunun Kuruluşunda Amerikalı Mütahasis Miss Mc Lavnyghlin, Öğretmen Hatice Özarboy ve Cemal Yazıcıoğlu ilk öğrencilerle

Topyekûn Çocuk Meselesi

Umumiyetle çocuğun yetiştirilmesi meselesinin dahi, mühim bir dâva halinde ortada durduğu Türkiye'de, kimsesiz yavrulara, bunlarla beraber çeşitli ruhî ve bedei ârızalarla, sosyal intibaksızlıklarla malûl bulunan küçük bahtsızlara gösterilmek istenilen alâka bir eksantriklik telâkki edilmektedir. Yukarıda zikredilen iki münevverin itiraz ve tereddütleri bunun kendi kendine konuşan bir delilidir.

Halbuki çocuğun korunması mevzuunda muhakkak ki hassas olan büyük bir münevver kitlesinin, hattâ kendilerine kanunen vazife verilmiş bulunan pek çok makam ve mesuliyet sahiplerinin realiteden habersiz oldukları, girişilen faaliyetleri ve bunların kanunî müeyyidelerini ve mahiyetlerini bilmedikleri hazin bir vâkiadır. Muharrir bu neviden pek çok müşahedelerde bulunmuştur. Herhangi bir müsahabede böyle bir konuya girilince dinliyenlerin yepyeni bir manzara karşısında kaldıkları ve alâkalandıkları görülür. Fakat bu, devam etmez; geçici bir teessürden sonra, unutulur gider.

Sokakta ayaklar altında dilendirilen Türk çocukları, evlerde esir gibi çalıştırılan evlâtlıklar ya bir iğrenme, ya bir acıma hissi ile karşılanır; veya omuz silkilip önlerine üç beş kuruş filatılıp geçilir. Bu arada azarlayıp paylamalar, kovmalar, dilenmenin ayıp olduğu yolunda nasihat vermeler de olur.

Halbuki böyle çocukların korunup kurtarılması, bakılıp yetiştirilmesi hakkında güzel hükümleri bulunan kanunlar, cezai müeyyideleriyle yürürlüktedir. Vatandaş umumiyetle bunu bilmez, vazifeli olanlar da aldırmaz. En büyük malî müesseselerin önünde, en lüks otel ve palasların kapılarında, mahalle aralarında ve sokak başlarında dilendirilen sakat veya sağlam Türk çocukları zabıta memurlarının ve savcılarının hiç mi gözüne çarpmaz? Maalesef bu vazifeliler ve bittabi münevver olsun olmasın bütün vatandaşlar, bu gibi vaziyetlerde çocukla ilgilenmeyi lüzumsuz ve hattâ fuzuli bir gayretkeşlik telâkki ederler. Buna alışılmamıştır. Bu aldırmazlık karşısında çocuk istismarı, Türkiye'de, mühim bir kazanç mevzuu halinde ve alabildiğine gelişip genişlemektedir.

Bu meseleye topyekûn ve Devlet tarafından çare araştırılmak üzere porun şu satırları bugün dahi aynen vakidir ve korkunç bir hakikattir:

Kimsesiz, ruhî ve bedenî ârızalarla, sosyal inzibatsızlıklarla malûl «çocukların durumu gerçekten alınma ve yerinme uyandıracak kadar girişilen teşebbüs dolayısıyla bundan tam on yıl önce hazırlanan bir ra-

ağır ve fecidir. Eğer biz yeter derecede acımıyorsak, bu sefil, perişan, yoksul çocuk görmegeçoktandır alışık olduğumuz içindir. Keskin ve taşkın teessürler necabetini kaybetmeğe, yavaş yavaş duygusuzluğa doğru kaymağa başladığımızı; çocuk sefaletini, çocuk açlığını, çocuk perişanlığını yadırgamaz hale geldiğimizi itiraf etmeliyiz.

«Kaldır ki mesele sadece bu değildir. Topyekûn çocuk meselesinin bu cephesi işin tedâvi kısmını teşkil eder. bu cephesiyle mesele, mevcut sefil çocukların korunması ve istismar edilen yavrucakların kurtarılması işidir.»

Fakat mesele bununla bitmez. Memlekette mevcut bütün kimsesiz sefil, perişan ve yoksul çocuklar bir hamlede toplanarak himaye altına alınsa, yarın yine sokaklarda bu nevi çocuklara rastlanması mukadderdir.

Asıl dâva çocuk sefaletine, çocuk istismarına giden yolları tıkamak, bunun sebeplerini ortadan kaldırmak; çocuğun muhitini ve ailesinin şartlarını ıslah etmek, onun kabiliyetlerini şuurlu bir itina ile tetkik edip buna göre eğitmektir. Topyekûn çocuk meselesinin bu cephesi dâvanın en ağır tarafını teşkil eder. Yani devlet, mevcudiyetinin mânası ve devamının teminatı olan çocuğa el uzatacak, onu kendi yuvasında kollayacak, gerektiğinde hemen yardımına koşacaktır. Devletin doktoru ile, öğretmeni ile, sağlık memuru ile, hemşiresi ile, içtimai yardımcısı ile çocuğu bu ölçüde ve bu mânada ele alması, her yıl doğan 800 bin çocuğun yarısının kara toprağa gömülmesini (1), kalan yarsının ise sefalet ve cehalet içinde perişanlıkla pençeleşmesini önliyecektir.

İleri memleketlerde ve hattâ Balkanlarda topyekûn çocuk meselesi böylece ele alınmıştır. Oralarda sokakta dilendirilen çocuk görülmez. Fransa her aileye çocuk başına ayda yüz lira ödemektedir. Yugoslavya bu ödemeyi 30 lira üzerinden yapmaktadır (2). Bu geniş hareket yanında Türkiye'nin, o da memur çocuklarına inhisar ettirilerek, ayda ancak on liracık ödemesi neyi ifade eder?

Türkiye çocuk meselesini tedavi edici olan birinci cephesi ile dahi lerine göre haklarında korunma tedbirleri alınmasında zaruret görülen çocuklara inhisar ettirilmiştir.

«Malûl veya herhangi noksani-i hilkata malik olanları kabul edele alamamıştır. Büyük çapta bir memleket dâvası olan bu hizmet, o da «beden, ruh, ahlâk gelişmeleri tehlikede» olmak şartile ancak «ana ve babasız» ana ve babası belli olmıyan ve Türk Medeni Kanunu hüküm-

(1) Prof. Dr. Ekrem Hayri Üstündağ. Sağlık Bakanı.

(2) Mekki Salt Esen Balıkesir Milletvekili.

«cek yurt veya müesseseler tesis ve idare» (1) vazifesi ile de mükellef bulunan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına ait İzmir Sağır - Dilsiz ve Körler Müessesesinin 1/8/1950 gün ve 5882 sayılı kanunla Millî Eğitim Bakanlığına devredilmesi korunup yetiştirilecek bu çocuklar arasında onları da ilâve etmiştir. Fakat kanunî hükme rağmen bir veya iki el ve ayakta mahrum malûl çocuklar ise henüz bu koruyup yetiştirme mevzuuna bile alınmamıştır.

Bu gösteriyor ki topyekûn çocuk meselesinde evvelâ kanunî mevzuatta büyük eksiklikler vardır. İşin asıl feci tarafı, bu eksik hükümlerin dahi lâyikiyle tatbik edilememekte olmasıdır. Bu bir gerçektir ki bu yüzden yıllardanberi yüz binlerce Türk çocuğu insafsızca kurban gitmiş, kimbilir ne büyük istidatlar heder edilmiştir. Bu korkunç fakat sessiz facianın mesuliyetini şu veya bu teşkilâta yüklemek, şu veya bu makamı işgal eden zatı suçlandırmak kolay değildir.

Bu sessiz facianın ağır mesuliyeti 1909 danberi bütün İçişleri Bakanlarına (2), 1926 danberi bütün Adalet Bakanlarına (3), 1930 danberi bütün belediye reislerine, bütün Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlarına ve bütün muhtarlara (4) 1949 danberi bütün Millî Eğitim Bakanlarına (5) ve 1950 denberi de Dünya Parlâmentolar Birliği Türk Grubu üyesi

(1) 1953 numaralı Umumî Hıfzısıhha Kanunu: Madde - 3, Fıkra: 13.

(2) 16 yaşından küçük çocukların korunmasını sağlayan ve tatbiki İçişleri Bakanlığına ait bulunan Mazanna-i Sü eşhas hakkındaki kanun çıkmıştır.

(3) Çocuğun korunmasına müteallik esaslı hükümleri bulunan Türk Medenî Kanunu ve çocuğa karşı işlenen suçları sert ceza tehditleri altına alan Türk Ceza Kanunu kabul edilmiş ve tatbiki Adalet Bakanlığına verilmiştir.

(4) Çocukların korunmasını ve bu maksatla müesseseler kurulmasını âmir olup tatbiki İçişleri, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarına verilen, belediye reisleriyle muhtarları da vazifelendiren 1580 sayılı Belediye ve 1593 numaralı Umumi Hıfzısıhha Kanunları çıkarılmıştır.

(5) Yetiştirme yurtları kurulması ile Eğitim Bakanlığını vazifeli kılan 5387 sayılı korunmaya muhtaç çocuklar hakkındaki kanun yürürlüğe girmiştir.

olan bütün milletvekillerine racidir (1). Bu anonim mesuliyetin en ağır ifadesi bugün çoğu hayatta ve bazıları aynı mevkide bulunan 25 milletvekili tarafından hazırlanarak parti grubu halinde toplanan Büyük Millet Meclisinde okunup tasvp edilen bir raporda yer almıştır.

«Bu çocuklar kişisel acının yokluğunu, toplumsal ilginin bozukluğunu ve cemiyetin mânen çözüntüye gittiğini gösteren bir miyar, devlet savunma kuvvetlerinin dağıldığını, millî sermayenin yollara saçılıp döküldüğünü belirten birer israf alâmetidir.

Millî topluluğun bodrum katında sürünen bu zavallıların; üst katlara, üst saflara tırmananlarını ve bu saflarda kıymet olarak ne kalmışsa-günün birinde sokup zehirlemelerini mukadder saymak icabedeceğidir.

Bu çocuklar yarının tehlikeli suçluları değildirler, bu çocuklar suçun ve tehlikenin bizzat kendileridir. Fiillerinin zarurî mesulleri ve suç ortakları da bizleriz, şimdilik eza duyuyoruz. Yarın ceza göreceğiz».

Topyekûn çocuk meselesi işte böyle feci bir neticeye saplanıp kalmıştır. Mesuliyet anonim ve dâvâ ağır olduğu için kimse bunu ele almamıştır. Yine aynı raporda işaret edildiği gibi «sadece iyi niyet kâfi değildir. İnanmak, karar vermek ve işi sıkı tutmak gerektir. Halbuki devlet bu işe tam bir erk ve yetki ile el koymamıştır. Sorumlu kılınan her makama bu işi bir ucundan tutup kaldırmış, dâvanın ağırlığını anlayınca onu yüklenmekten ve harekete getirmektense olduğu gibi bırakıvermeyi tercih etmiştir. Elbirliği ve işbirliği yapılamamıştır. Şu veya bu kanuna serpiştirilerek tanınıp anlaşmalarına yol açılmamış, sırtları birbirine dönük birkaç hakemle bu iş başarılamazdı.

Kaldı ki hükümlerin çoğu aynı kılıklı ve plâtonik edalıdır. Mukavemet noktası ve istinat sathı olmadıkça, kanun kuvveti dahi boşuna dönmeye ve iş yapmamağa mahkûmdur. Kitapta yazılı metinler, yukarıda ve askıda duran mücerred mefhumlara benzerler. Önceden aşağıda hazırlanmış teşkilât kalıpları ve işi bu kalıba döküp düzenliyecek maddî ve mânevî vasıta ve imkânlar bulunmazsa gerçeklere inerek can ve anlam kazanamazlar» (2)

Vaziyeti ve yapılacak işleri fevkalâde güzel bir ifade ile tesbît eden bu satırların 10 yıldanberi realize edilememiş olması ne haziindir. Muharrir, bu broşürle yalvardığı faaliyeti, 1950 da, başında ve sonunda Cumhurbaşkanı sayın Celâl Bayar'a ithaf ettiği «Kimsesiz Çocuklar» adlı kitapçıkla, uzun, derin izah etmişti. Bugün aynı yakarısını, aynı ıztırapla tekrar etmektedir. Ümit güzel şeydir, ne zahmetlere değmez ki!..

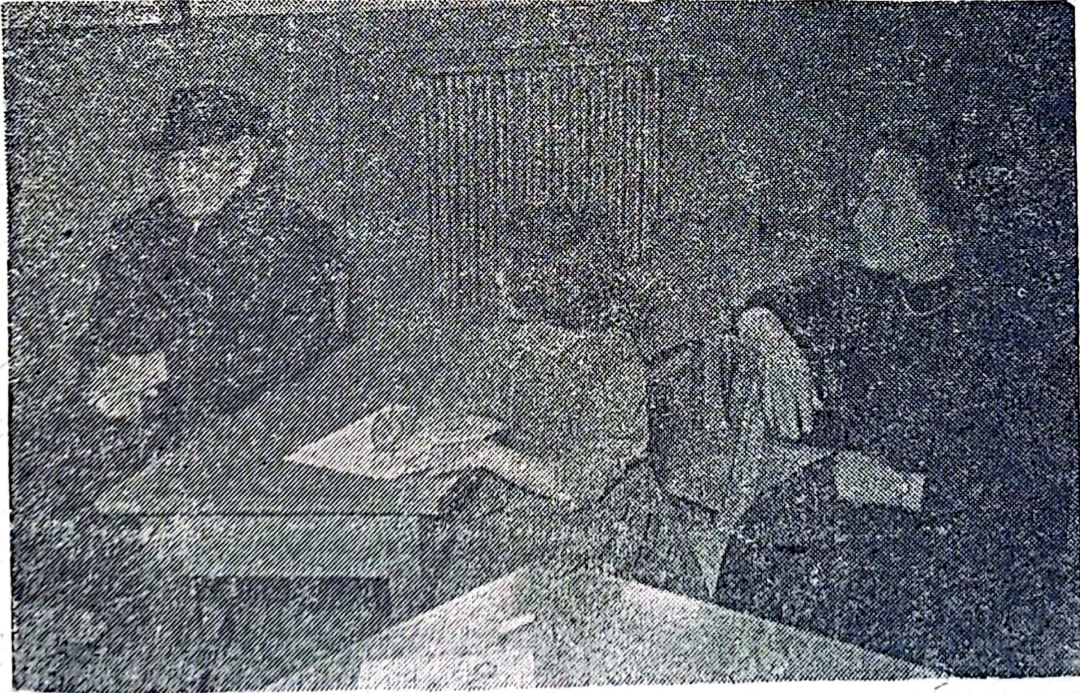
(1) Dünya Parlâmentolar Birliğinin Dublin'de yaptığı 36. toplantısında alınan ve çocuğun korunmasını âmir bulunan kararlar altına imza koymuşlardır.

(2) Kimsesiz, bakımsız, yoksul ve aylak çocuklar konusunu inceleyen C.H.P. Meclis Grubu komisyonu raporu. 25/5/1945.

Çocuğu Koruma Faaliyetleri

Evet, çocuğu koruma mevzuunda ve her şeyde, «mukavemet noktası ve istinat sathı olmadıkça kanun kuvveti dahi boş,una dönmeğe ve iş yapmamağa mahkûmdur, Kitapta yazılı metinler, yukarıda ve askıda duran mücerred mefhumlara benzerler. Önceden aşağıda hazırlanmış teşkilât kalıpları ve işi bu kalıba döküp düzenliyecek maddi ve manevi vasıta ve imkânlar bulunmazsa gerçeklere inerek can ve anlam kazanmazlar.»

Bu demektir ki hazırlanan ve tatbiki şu veya bu makama tevdiolunan bir kanundan, müsbet ve daima gelişen iyi neticeler alınmak isteniyorsa eğer, evvelâ mesul bir teşkilâta, o teşkilâta vazife görecek yetkili elemanlara; bu teşkilâtın dâvayı tahakkuk ettirmesi için malî imkânlara ihtiyaç vardır. Yani mesul ve müstakil bir teşkilât kurulmadıkça, bu işe yeteri kadar para ayrılmadıkça, her işte olduğu gibi, çocuğu koru-

**Cumhurbaşkanımızın Refikaları Sayın Reşide Bayar Okulu ziyaretlerinde
Sağır - Dilsiz ressam Tülây Hergül'e poz veriyorlar**

ma mevzuunda da esaslı bir faaliyet gösterilemez.

Türk Milletinin çocuğu koruma işi için ayırdığı para vardır, bu işte çalışacak yetkili elemanlar mevcuttur; buna rağmen para heder edilmekte; dâvaya katılmış elemanlar ızdırap çekmekte ve binlerce çocuk devlet eliyle âvareleşip hazır yiyeceği birer tufeyli haline gelmek-

tedir. Çünkü betahsis bu işle vazifeli mesul ve müstakil bir teşkilât kurulmamıştır.. Bu hüküm ağırdır. bunu ileri sürenin iddiasını isbat edememesi halinde mesuliyetine katlanması icabeder.

Muharrir, bu ağır hükmün mesuliyetine razıdır. Bu mevzuda uzun yıllar çalışmış bir öğretmen sıfatile bunu izah ve isbat etmeğe çalışacaktır:

1 — Türk Milletinin, çocuğu korumak için ayırdığı para vardır:

23/5/1949 da kabul edilen korunmağa muhtaç çocuklar hakkında ki 5387 sayılı kanun 3 - 6. maddelerine göre köy, belediye, özel idare, Sağlık ve Sosyal Yardım ve Millî Eğitim Bakanlığı bütçelerine, bu maksatla muayyen nisbetlerde ödenekler konulacak ve bunlar yılı içinde bir başka bölüme aktarılamıyacaktır. 1953 yılı bütçelerine konulan bu ödenekler beş milyonun üstündedir.

516.870 Köy bütçelerine (18 il köylerinin ödenekleri emsallerine göre tahminidir)

2 659.987 Belediye bütçelerine (8 il belediyelerinin ödenekleri emsallerine göre tahminidir).

342.009 Özel İdare bütçelerine,

250.000 Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bütçesine,

1.250.000 Millî Eğitim Bâtçesine,

78.250 Millî Eğitim bütçesine (Sağır ve kör çocuklar için)

5.097.116 Y E K Ü N

- Millî ve mahallî bütçelere konulan bu ödenekler az sayılamaz. Halbuki bugün koruma müesseselerinde bulunan çocuklardan hiç de azımsanılmıyacak bir kısmı kanunun 11. maddesine göre, iş yerinde çalışarak para kazanabilecek yaşta ve durumdadırlar.

Böyle çocukların sözü edilen kanunun 14. maddesi gereğince Millî Eğitim Bakanlığınca tesbit edilecek nisbetlerde kazançlarından» kesilecek para ile yurt masraflarına iştirak etmeleri lâzımdır. Diğer taraftan aynı kanunun 3. Meddesi «çocukların malları varsa veya ana ve babaları olup da yardım edecek kudrette iseler» bakımlarına iştirak hissesi ödenmesini âmirdir.

Yine bu kanunun 20. maddesi müesseselerin, her türlü vergi ve resimden muaf olmak üzere, aynî ve nakdî bağışlar kabul edebileceklerini; bizzat kendileri veya başkaları tarafından yaralarına müsamerele verilebileceğini kabul etmiştir. •

Bütün bu imkânlar da hesaba katılacak ve Millî Eğitim Bakanlığının çocuk başına mahallî teşkilâttan 500 lira yıllık bakım masrafı istediği dikkate alınacak olursa bu para ile her yıl, 10 binden fazla çocuğunun korunup kurtarılması mümkündür, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının Çocuk Esirgeme Kurumu yuvalarında baktırdığı 150 küçük de dahil edilerek maalesef bu geniş imkâna rağmen, ancak

2540 çocuk bakılabilmektedir. Çünkü bütçelerde gösterilen bu ödeneklerin en çoğu nazarı mahiyette kalmaktadır. Salâhiyetli heyetler tarafından tanzim, müzakere edildikten sonra, kanuni mercilerce usulü dairesinde tasdik olunarak yürürlüğe giren bu bütçelerdeki ödeneklerin nazarı kalması ne demektir?

Bu paraların bir fon halinde toplanması, memleket ölçüsünde ve ihtiyaca göre buradan sarfiyat yapılması mümkündür, Millî Eğitim Bakanı sıfatıyla Bay Tevfik İleri bu konu üzerinde tetkikler yaptığını, Yeni Sabah Gazetesi neşriyatına cevaben bildirmiş, eski Kars Milletvekili Tezer Taşkiran Büyük Millet Meclisine bu maksatla bir tasarı sunmuş, muharri muhtelif gazetelerle bu mevzuda umumi efkâra ve yetkili zevata ısrarlı maruzatta bulunmuş, yazık ki bütün bunlardan hiçbir müsbet netice elde edilememiştir. Daha acısı şudur ki, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Yetiştirme Yurtları İç Yönetmeliğinin 3. maddesinin 5. fıkrasıyla «vilâyetlerin 5387 sayılı kanun gereğince çeşitli kaynaklardan sağlanan paraları, ilde millî bir bankada açılacak bir hesaba yatırılır» hükmü konulmuş olmasına rağmen bu

Muharrir Dilendirilen bir çocukla görüşüyor

prensip, hatta bazı illerin gönüllü ve ısrarlı istekleri hilâfına dahi, yürütülemediği.

Çünkü bu işi; bir gönül hasreti ve bir kalb zarureti ile benimsiyen mesul ve müstakil bir merkezî teşkilât yoktur.

2. BU İŞTE ÇALIŞACAK YETKİLİ ELEMANLAR DA MEVCUTTUR:

Yetiştirme yurtlarında, Sağır - Dilsiz ve Körler Okullarında çalışmak kolay değildir. Çocuklar çeşitli kaynaklardan ve çevrelerden, sayısız kötü itiyadlar alarak ve ruhları âdeta nasırlaşarak gelmişlerdir. Şefkatten, sevgiden, dostluktan uzak geçen uzun yıllar onları yarı vahşi bir hale getirmiştir. Müesseseler yatılıdır, çocuklar kimsesizdir ve bu zaruretle yaz tatillerinde de yurtlarda kalacaklardır. Bu, personelin günün 24 saatinde ve yılın 365 gününde meşgul olmasını zarurî kılmaktadır. Bu şartlar altında dahi bu müesseselerde çalışmaya istekli fedakâr öğretmenler çıkmıştır.

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konuseyi Teknik Yardım Komitesinden temin edilen burstan faydalanılarak müessese müdürlüğünden üçü altı ay müddetle Fransa ve İsviçre'ye, üniversite mezunu bir genç kız sağır-ırlar eğitimi konusunda bir yıllık bir etüd yapmak üzere Amerika'ya, bir bayan öğretmen ve bir matbaa teknisyeni kör kitapları matbaası işletmesini öğrenmek üzere üç ay müddetle Fransa'ya gönderilmişler; ikisi kadın, üçü erkek olmak üzere beş ilkokul öğretmeni ve iki ilk öğretim müfettişi, 4489 sayılı kanun hükümleri dairesinde İngiltere, Almanya ve Hollanda'da birer buçuk yıl bu konuda staj görmüşlerdir.

Kör çocukların sınıf, iş ve müzik öğretmenliği sahasında yetişmek maksadile Amerika'ya gönderilmek üzere ikisinden 6 öğretmen için sağlanan burs tahakkuk ettirilmek üzeredir.

Yine bu mevzuda memleketimize altı yeni burs da tahsis edilmiş bulunmaktadır.

Bütün bunlardan başka yeni ve modern test sistemiyle ve çok esaslı bir incelemeden sonra seçilen 60 genç öğretmen Gazi Eğitim Enstitüsünde açılan özel şubede öğrenim yapmaktadırlar. Bunlardan üçü kız, 37 si erkek olmak üzere 40 ı önümüzdeki Haziran döneminde mezun olarak korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocuklara mahsus müesseselerde görev alacaklardır.

Sağır - Dilsiz ve Körler okullarında çalışan elemanların hepsi, yetiştirme yurtlarında vazife gören müdür ve öğretmenlerle bölgelerinde bu nevi müesseseler bulunan ilköğretim müfettiş ve denetmenlerden mühim bir kısmı Amerikalı mütchassıslardan faydalanılarak tertip edilen kurslarda yetişmişlerdir.

Yetiştirme yurtlarında, Sağır - Dilsiz ve Körler okullarında çalışan bu arkadaşların ne akla gelmez, ne hayale sığmaz maddi mânevi güçlüklerle çarpıştıkları işin içine girmeden imkânı yok tasavvur edilemez. Giyinmek, oturup konuşmak, sofrada yemek yemek, el yüz yıkamak, hattâ ayıptır söylemesi usulü dairesinde helâyâ gitmek gibi hususlarda dahi çocukları bizzat eğitmeye çalışan, söküklerini diken, geceleri sabahlara kadar başuçlarında bekliyen bu arkadaşların katlandıkları fedakârlık, insanın aklını oynatır.

Kör bir çocuğa okuyup yazma öğretmenin, sağır - dilsiz bir yavrucağı konuşturmağa ve öğretmeğe çalışmanın icabettiği sabır ve tahammül bir tasavvur buyrulsun. Sonra hırsızlık gibi, yalancılık gibi, cinsî sapıklık gibi düzeltilmesi çok güç çeşitli ruh bozukluklarına müptelâ olanları, saralıları, çolakları, topalları, kelleri, idyoları ve nihayet büyükleri ve küçükleri tefrik edilmeden bir araya toplanılan böyle çocuklara ait müesseselerde bir haftacık bir çalışma dahi insanı çılgına çevirir.

Böyle müesseselerde ve böylesine ağır şartlar içinde çalışan bu fedakâr meslektaşların yerleşmelerindeki gayri tabiiyet, gayri sıhhiyet ve hele adaletsizlik bahsi ayrı bir faciadır. Bundan başka öğretmen kadrolarının darlığı, her arkadaşı tahammül edilmez derecede sürekli bir mesaiye mecbur edecek durumdadır. Bu açık mektubu samimiyetle telâkki eden şahsiyetlerden herhangi biri Etimesgut Sağırlar Okulunu, Gazi Eğitim Enstitüsü câmiasındaki Körler Okulunu, Atatürk Orman Çiftliğindeki Gazi Yetiştirme Yurdunu, bu yurdun bir şubesi olan Cebeci Özel İdare apartmanlarındaki daireyi, Aktaş'ta kurulmakta olan Kimsesiz Çocuklar Yurdunu lütfen bir ziyaret etsinler. Facia ne imiş görülecektir.

Gazi Eğitim Enstitüsü özel şubesinde yetişen gençlerin derdi de ayrıdır. Bu gençler aynı şartlar içinde muhtelif branşlarda ortaokul öğretmeni veya ilköğretim müfettişi olarak yetişen arkadaşlarının mazeretlerinden mahrumdurlar. Tayin edilecekleri (müesseselerin mânevi ve maddi durumlarını bilmektedirler; buldukları yerlerin yoksulluklarını görmüşlerdir; o müesseselerde çalışan arkadaşlardan fazla olarak iki yıl, mevzu üzerinde esaslı ve akademik bir tahsil yapmışlardır. Kendilerini tatmin edecek bir durum değil, fakat tayin edilecekleri bir kadro dahi yoktur. İlkokul öğretmeni tayin edilemezler, ortaokul öğretmeni kadrolarına verilemezler, ilköğretim müfettişi yapılmazlar.

Bu gençlerden Haziran 1954 döneminde mezun olacaklar, durumlarının tasrihi için bidayetden beri, iki yıldır çırpınmışlar, fakat bir netice alamamışlardır. Son defa enstitü idaresi nezdinde yapılan bir teşebbüs dolayısıyla hazırladıkları muhtıradaki şöyle denilmektedir:

«Şubemiz Gazi Eğitim Enstitüsüne bağlı olarak açılmıştır. Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü mezunlarına kanunen tanıyan hak ve vecibelerden şubemiz mezunlarının da istifade etmesi en tabii ve hukukî bir kaidedir.» Muhtarada bu hususta kanunî mesnedler de gösterilmekte ve şu vazifeler istenilmektedir:

- A — Özel eğitim sahasında müfettişlik
- B — Millî Eğitim Müdürlüklerinde özel eğitim işleri şefi,
- C — İlköğretim okullarında eğitim psikolojisi öğretmenliği ve genel psikoloji öğretmenliği
- D — İlköğretim müfettişliği,
- E — Test bürolarında asistanlık,
- F — Psikoloji rehberlik kliniklerinde asistanlık.

Görülüyor ki yetiştirme yurtlarında müdürlük istiyen yoktur. Çünkü bu müdürlüklere ait özel kadrolar alınmamıştır. Müesseselerin hukukî durumları, makam ücretleri belirtilmemiştir. Yarın mezun olacak bu kıymetli gençlerin istediği yukarıda gösterilen işlerden, aldıkları formasyona en yakışan ve memleketin kendilerinden bihakkın istifadelerini sağlayacak olan A, B, E, ve F fıkralarındaki memuriyetler için de bir kadro alınmamıştır. Gençler bu işlere verileceklerse yine 5439 sayılı malûm hamur kanunundan istifade yoluna gidilecektir. Bu ise dâvayı halledemez.

Müesseselerde halen vazife gören öğretmenlerle bu mevzuda yetiştirilmekte onal genç elemanlar istisnasız büyük bir kalb kırıklığı, derin ve kara bir ümitsizlik içindedirler. Vaziyet öyle bir hal almıştır ki kati ve süratli, uygun ve tatmin edici bir tedbir alınmadığı takdirde, çocuk asrı denilen bu devirde ve bu hususta en son harekete geçen Türkiye'de, bu dâva, tıpkı Mithat Paşa'nın kurduğu çocuk islahhanele-

Atatürk Orman Çiftliğindeki Gazi Yetiştirme Yurdu Çocukları işe giderlerken

ri gibi, tıpkı İsmail Mahir Efendi'nin teşkilâtlandığı Darül Eytamlar gibi, hattâ sanat okullarıyla köy ve şehir yatı okullarına dahi istihale edemedi, iflâs edecektir.

Bunun çaresi mi yoktur, vardır. Ödenekler vâktinde gitmeli, kadrolar takviye edilmeli, bu sedakâr insanlara tatlı dil ve güler yüz gösterilmeli, onlara da insanca ve günde muayyen bir müddetle çalışma hakkı verilmeli, fazla mesailerini ödenmeli ve nihayet işin icabı olarak ileri sürdükleri teklifler hüsni kabul görmeli... Maalesef durum bu-

nun tamamen aksinedir. Bu arkadaşlar âdeta iyi niyetlerinin cezasını çekmektedirler. Avrupa'da tetkikler yaparak dönen genç ve kıymetli elemanlar birer tarafa fırlatılıp atılmışlar, sözleri dinlenilmez, müta-lâalarına kıymet ve faaliyetlerine imkân verilmez bir halde şuraya bu-
raya serpiştirilmişler ve iki ilköğretim müfettişi, ne yapacakları, ne
edecekleri belirtilmemiş olarak ortada bırakılmışlardır ve bu hal sü-
rüp gitmektedir.

Çünkü bu işi, bir gönül hasreti ve bir kalb zarureti ile benimsi-
yen mesul ve müstakil bir merkezî teşkilât yoktur.

3. BİNLERCE ÇOCUK DEVLET ELİYLE ÂVARELEŞİP HA- ZİR YİYİCİ BİRER TUFEYLİ HALİNE GELMEKTEDİR:

Bugün Türkiye'de faaliyette bulunan çocuğu koruyup yetiştirme:
müesseseleri şunlardır:

Ankara :

1 — Aktaş Yetiştirme Yurdu (İnşa halindedir)

2 — Çayırhan Yetiştirme Yurdu

3 — Gazi Yetiştirme Yurdu (Şehirde şubesi vardır)

4 — Körler Okulu

5 — Sağırlar Okulu,

6 — Zirkayı Yetiştirme Yurdu,

Balıkesir :

7 — Alibey Adası Yetiştirme Yurdu,

Bilecik:

8 — Yarhisar (Kız) Yetiştirme Yurdu,

Burdur:

9 — Askeriye Köyü Yetiştirme Yurdu

Elâzığ :

10 — Harput Yetiştirme Yurdu

Erzincan:

11 — Tercan Yetiştirme Yurdu

Eskişehir:

12 — Mahmudiye Yetiştirme Yurdu (Şehirde şubesi vardır)

Giresun :

13 — Karakaya Yetiştirme Yurdu

Hatay :

13 — Belen Yetiştirme Yurdu

İstanbul :

15 — Ağaçlı Yetiştirme Yurdu

16 — Küçüyalı Muhsine Zeynep Yetiştirme Yurdu

17 — Mevlânakapı Yetiştirme Yurdu

17 — Yakacık Prenses Hatice Abbas Halim Yetiştirme Yurdu

19 — Yıldız Sağırlar Okulu

İzmir :

20 — Buca (Kız) Yetiştirme Yurdu (İnşa halindedir)

22 — Sağırlar Okulu

21 — Bornova Yetiştirme Yurdu

Kayseri :

23 — Zincidere Yetiştirme Yurdu (Şehirde şubesi vardır).

Kocaeli :

24 — Kocaeli Yetiştirme Yurdu

Samsun :

25 — Namıkkemal Yetiştirme Yurdu

Tekirdağ :

26 — İncik Yetiştirme Yurdu

Yozgat :

27 — Sarayköy Yetiştirme Yurdu

Zonguldak :

28 — Ereğli Yetiştirme Yurdu.

Muharrir bu 28 yurt ve okuldan 20 sinin günlük hayat ve faaliyetine karışmıştır. Çocukları, binaları ve elemanları yakından tanımaktadır. Her birinde övünülecek veya düzeltilmesi istenilecek çok noktalar vardır. Düzeltilmesi istenilen hususlardan en karakteristik olanlarını şöyle hülâsa etmek mümkündür:

a) Yurtlarda ve okullarda idare birliği yoktur. Ankara'daki Sağır-ar ve Körler Okulları Gazi Eğitim Enstitüsüne bağlıdır. İstanbul ve İzmir'deki sağır- okulları vilâyetin mürakabesinde.

Yurtlardan bazıları korunmaya muhtaç çocuklar hakkındaki 5387 sayılı kanunun 4. maddesi delâletiyle 1580 sayılı Belediye Kanununun 133 - 148. maddelerindeki esaslara göre teşkil edilen birlikler tarafından kurulmuşlardır ve doğrudan doğruya vilâyete aittirler. Bazıları hem vilâyetin, hem Bakanlığın ortaklaşa malıdır. Bakanlık bu iki tip müesseseye sözü edilen kanunun 6. maddesi delâletiyle Muhasebeli Umumiye Kanununun 55. maddesindeki esaslar dairesinde yardım eder.

Bazıları ise doğrudan doğruya Bakanlığa aittirler. Bu yurtlardaki çocukların çoğu buldukları vilâyete mensup olmalarına rağmen o illerden asla ilgi görmezler ve hiçbir yardım almazlar. Herhangi bir Bakanlık yurdunda çok miktarda çocuğu olan illerin durumları da aynıdır.

Yurtların idaresindeki bu karışıklık onların teftiş ve kontrolünde de kendini göstermektedir. Bu halin müesseselerin eğitim ve öğretim sistemine de sirayet ettiğine şüphe yoktur. Bu yüzden ki yurtlarda bir eğitim ve öğretim birliği temin edilememektedir.

Ayrı bir ahenksizlik de şudur: Bazı yurtların müdürleri başöğretmen ek görev tahsisatını aldığı halde bazılarında bu tahsisat yurt bütçesinden ödenmekte ve miktarı 40 - 100 lira arasında değişmektedir. Bundan başka birçok yurtlarda günün yirmi dört saatinde çocuklarla meşgul olan öğretmenlere en küçük bir tazminat ödenmediği halde bazı yurt öğretmenlerine yurt bütçelerinden 25 - 50 lira arasında aylık tazminat verilmektedir. Bu halin ne bilyük bir adaletsizlik olduğunu

izana hacet yoktur.

b. Yurtların, Sağır - Dilsiz ve Körler Okullarının hemen hepsinde, ilkokulu bitirmiş veya bu çağı aşmış olup daha ileri bir tahsile devam etmesine imkân olmıyan yüzlerce çocuk işsiz güçsüzdürler. Erzincan'daki Tercan Yetiştirme Yurdu, Yozgat'taki Sarayköy Yetiştirme Yurdu, Hatay'daki Belen Yetiştirme Yurdu, Ankara'daki Çayırhan Yetiştirme Yurdu, Bilecik - Yarıhisar - Kız Yetiştirme Yurdu, Ankara Etimesgut Sağırlar Okulu bu nevi büyük çocuklarına iş bulmak imkânını elde edememektedirler. 7 - 8 yaşındaki küçük çocuklar yanında, 15 - 17 yaşındaki çocukların ne büyük bir kargaşalık âmili olacıklarını takdir etmek güç değildir.

Bu çocuklar günde üç öğün yemeklerini yedikten sonra, elleri ceplerinde, o köşeden o köşeye yer değiştirmekte, esneyip gerinmekte ve bütün müessesenin ahengini bozup küçüklere de kötü örnek olmaktadır.

Ankara, Balıkesir, Burdur, Eskişehir, İstanbul, İzmir ve Kayseri Yetiştirme Yurtlarında bazı büyük çocuklar işe sevkedilmekte iseler de çoğu hallerde işlerinde intizam ve kazanç sağlanamamaktadır. Bu çocuklar hakkında Milletlerarası İş Bürosunun, bizim de altında imzamız bulunan, çıraklık statüsü uygulanmadığı gibi, korunmaya muhtaç çocuklar hakkındaki 5378 sayılı kanunun 12 - 15. maddelerindeki hükümleri de tatbik edilmemektedir. Çünkü aksine hareket halinde hiçbir cezaî müeyyide yoktur. Bu vaziyet bilhassa ahlâkî ve inzibatî hallerde büyük bir eksiklik olarak hissedilmekte ve bu yüzden büyük zorluklar çekilmektedir.

Bu müeyyide yokluğu yine aynı kanunun 21. maddesinde işe verilen çocukların, «bağlı buldukları yetiştirme yurdunun müsaadesi olmadıkça yerlerini terkedemezler» hükmü hakkında da variddir ve bu, hakiki bir kargaşalık doğurmaktadır. Öyle çocuklar görülmektedir ki bir ay içinde dört beş işyeri değiştirmekte, bu arada aylarca işe gitmemektedirler. Tabiidir ki bu, iş piyasasının müessese mensuplarına itimatlılığını arttırmakta ve yaymaktadır. Bu konuda ve çocuklara iş verilmesi bahsinde İktisadi Devlet Teşekkülleriyle esnaf birlikleriyle, İş ve İşçi Kurumu ile hiçbir işbirliği yapılamamaktadır.

C. Yurt ve okulların bazalarına sözü edilen kanunun 9. maddesinin 3. fıkrası gereğince döner sermaye verildiği halde, bazılarında bu imkân esirgenmiştir. Filhakika döner sermaye tahsisi Millî Eğitim Bakanlığının takdirine bırakılmıştır. Ancak bu takdirin realite ve ihtiyaçla mukayyed olduğu muhakkaktır. Halbuki bu takdir, maalesef zahî kalmaktadır.

Döner sermaye tahsis edilen yurdlardaki bu faaliyetlerin rantabl olup olmadığı düşünülmemiş ve ayrıca ciddi bir teftiş ve mürakabeye tabi tutulamamakta bulunmuştur.

Ç. Müesseselerde en basitinden iş atölyeleri, iş faaliyetleri yoktur. İzmir Sağırlar Okulundaki terzilik, marangozluk, kunduracılık atölye-

lerine ait güzel makineler karıncalanıp mahvolmaktadır. En küçük bir masrafla pek çok ilk ve ortaokullarda mevcut fazla malzemeden istifade etmek suretile basit birer atölye kurulması mümkün iken bu cihet düşünülmemektedir. Bu müesseselerde işle eğitim en güzel neticeyi verecek tek vasıta iken bu husus dikkate alınmamaktadır.

Bazı yurd müdürlerinin, teknik öğretimin gezici köy kurslarıyla işbirliği teklifleri reddedilmiş olmasına rağmen, diğer bazılarında aynı faaliyetin uygun görülmesi gibi mütezed hareketler, hazin olsa da, maalesef vâkidir.

d. Bazı yurdlarda muhtaç olmıyan aile çocukları hâlâ mevcuttur. Fırsatlar, serkeşlikler bu yüzden artmaktadır. Bu husus ciddi bir tetkike tabi tutulmamaktadır.

Bütün bunlar her müessesenin umumi derdleridir. Ve asla basit ve «Neme lâzım» diye omuz silkilecek hâdiseler değildirler. Bu yüzden ki iki bin Türk çocuğu bu şartlar içinde ve devlet eliyle birer tufeyli olarak büyümektedirler. Müstedi bunların halledilemeyecek meseleler olduğuna kanî değildir. Bilâkis bütün bu aksaklık ve eksiklikler, çok kısa bir zamanda ve hiçbir masrafı istilzam etmeden hal ve fasledilebilir. Yazık ki böyle bir harekete tevessül edilmemektedir.

Çünkü bu işi; bir gönül hasreti ve bir kalb zarureti ile benimsiyen mesul ve müstakil bir merkezî teşkilât yoktur.

Çocuğun rahat uyuyabilmesi için vazifelilerin uyanık olması lâzımdır.

Çocuğu Koruma Teşkilâtı

Korunmaya ve özel eğitime muhtaç Türk çocuklarını yetiştirmek üzere, eksik ve dağınık da olsa, mühim bazı kanun hükümlerinin mevcut olduğu; bu hükümlerin tatbikini sağlamak maksadile millî ve mahallî bütçelere ödenekler konulduğu; bu mevzuda çalışan kifayetli elemanlar bulunduğu yukarıda arzedilmiş, fakat maalesef bu ödeneklerin ve bu elemanların yerinde kullanılması suretiyle o hükümlerin tatbikini sağlayacak mesul ve müstakil bir teşkilâtın kurulmadığı belirtilmiştir. Bu teşkilâtsizlik içinde daki, zaruretlerin ciddi ve devamlı tazyiki neticesinde geniş denilecek bir ölçüde yetiştirme yurtları açılmış, fakat buralara kabul edilen iki binden fazla çocuğun ve müesseselerde çalışan elemanların perişan ve zor durumlarını önleyici tedbirler alınmamıştır. Esaslı bir teşkilâta bağlanmadan yürütülmek istenilen bir faaliyetin, varıp dayanacağı netice, bundan başka ne olabilirdi?..

Hakikat şudur ki, bugün, bu büyük memleket dâvası, asıl vazifesi başından aşkın olan Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğüne verilmekle, oluruna bırakılmış ve daha başlangıçta böyle acı bir neticeye mahkûm edilmiştir.

Neden böyle bir çıkmaza sapıldı?.. Halbuki Türkler, çok eski asırlardanbedi, korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocuklar meselesinde büyük ve esaslı tecrübeler geçirmiş bir millettir. 1868 de çocuk ıslahanelerini kuran Mithat Paşa'nın, bu faaliyeti yürütmek üzere nasıl bir teşkilât meydana getirdiği henüz tesbit edilememiş ise de, İsmail Mahir Efendi hocanın, Osmanlı Mebuslar Meclisinde «Eb-üt-tekarîr» lâkabını alacak kadar ısrarlı bir faaliyet neticesinde Darül-Eytamlar Müdüriyeti Umumiyesi teşkilâtını kurması gözler önünde idi. Bu esaslı tecrübelerle ehemmiyet verilmemesi, mazisi ile haklı olarak öğrenen bir millet olmamıza rağmen, bu şerefli ve bu şanlı maziden ibret alınmaması çok hazindir.

Bunun başlıca sebebinin çocuğu koruma dâvasında hassas bulunan devlet büyüklerinin, isimsiz ve resimsiz gönül adamlarına ehemmiyet vermemelerinde bulmak yerinde olur. Bir işin başarılı olarak devam etmesi mütalâasının, ancak resmî bir etiketi olan kimselerden gelebileceği inancı, memleket meselelerini çıkmaza soğan âmillerin elbette en başında gelmektedir.

Darül - Eytamlar teşkilâtında vazife gören, bu müesseselerden yetişen şahsiyetlerden bazıları henüz bayatta ve aramızdadır. Bu hususta Osmanlı Mebuslar Meclisinde yapılan münakaşalar zabıt ceridelerinde ve Darül - Eytamlar Müdüriyeti Umumiyesi teşkili hakkındaki kanunlar ikinci tertip düsturlardadır (1). Muharrir bütün bunları dile

(1) İkinci Tertip Düstur Cilt: 9

getirerek işin teferruatına gitmiyecektir. Onun gayesi gir tarih yazmak değil, bu memleket kaderine el koyan sayın şahsiyetlere, topyekûn çocuk meselesi hakkında, dilekçe sunmaktır. Bu itibarla, son yılların faaliyetlerinden kısaca bahsedecek ve bu faaliyetlerin müsmir olamaması sebeplerini izah etmekle neticeye varacaktır.

1952 yılı çocuğu koruma mevzuu, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hararetle ele alınmıştı (1). Bu faaliyetler arasında mevcut yetiştirme yurtlarında çalışan öğretmenlerden bazılarının Avrupa'ya gönderilmeleri; Gazi Eğitim Enstitüsünde akademik bir tahsille genç elemanlar yetiştirilmesi ve nihayet ileri memleketlerden mütehasşıs lar celbedilmesi vardı. Avrupa ve Amerika'da bulunan kültür ataşeliklerine bu maksatla yazılar yazıldı, mütehasşıs tavsiye edilmesi, oralardaki mümasil faaliyetler hakkında rapor verilmesi istenildi.

Alınan raporlar tetkik edildi ve Amerika Dışişleri Bakanı Dean Acheson tarafından imzalanan bir referans ile Boston Üniversitesi profesörlerinden William C. Kvaraceus tercih olundu. Bu profesör eğitimi güç çocuklar mevzuunda çalışacaktı. Sağır - dilsiz çocuklar sahasında Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi Teknik Yardım İdaresinin gönderdiği Nevyork 47. Sağırlar Okulu Müdürü Miss Harriete F. McLaughlin meşgul olacaktı. Körlerin eğitiminde, Gazi Eğitim Enstitüsü profesörlerinden Mithat Enç vardı, ondan istifade edilecekti.

Bu iki yabancı mütehasşıs, Mithat Enç ile beraber memleketimizde ciddi tetkiklerde bulundular ve muvafakiyetle çalıştılar. Her üç profesörün ilk tetkikler sonunda, Millî Eğitim Bakanlığına verdikleri ön raporlarda, korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocuklar için, süratle merkezî ve müstakil bir teşkilât vücuda getirilmesi tavsiye ediliyordu. Raporlara göre bu teşkilât, İlk, Orta, Yüksek ve Teknik Öğretim Genel Müdürlükleri çapında olacaktı. Mütehasşıs ların ayrıldıkları zaman verdikleri son ve kati raporlar da aynı mahiyette idi.

Maaleséf bu raporlar hâlâ imal edilmemiştir. Filhakika böyle bir teşkilât kurulması bir kanun mevzuu idi. Ancak 5439 sayılı kanun, Bakanlığa, herhangi bir elamanını, kadrosu olsun olmasın, lüzumlu görülen bir işle tavsifi salâhiyetini vermişti. Nitekim Millî Eğitim Bakanlığı gittikçe gelişen faaliyetlerini yürütemek için bu kanundan âzami derecede istifade etmektedir. İlköğretim Genel Müdürlüğünün yürürlükteki teşkilât kanununa göre, 12 memurdan ibaret kadrosunun, bugün, 65 adedine yükseltilmesi bu sayede mümkün olmuştur. Bu hal, sözü edilen Bakanlığın bütün merkez ve taşra teşkilâtında da aynen böyle cereyan etmektedir.

Ne yazık ki aynı salâhiyet, yüz binlerce bahtsız Türk çocuğunun kara kaderini aka çevirmek mevzuunda kullanılmamıştır. Bunun sebebi, dâvanın İlköğretim Genel Müdürlüğüne havale edilmesinde aramak lâzımdır. Bu yüzden en az İlk, Orta, Yüksek ve Teknik Öğretim Genel Müdürlükleri çapında olması, mütehasşıs larca zaruri görülen ko-

(1) Bu faaliyette Millî Eğitim Bakanlığı eski müsteşarı Reşat Tar-du'yu anmak, muharrir için, edası lâzım bir vcdan borcudur.

runmaya ve özel eğitime muhtaç çocuklar teşkilâtı, bu genel müdürlüğe bağlı iki üç memurla yürütülmeğe çalışılmaktadır.

Buna mukabil devleti hiç bir suretle malî ve maddi bir külfet altında bırakmayan Türk, azınlık ve yabancı her derecedeki özel okullar için, merkezde geniş kadrolu bir teşkilât kurulmuştur. İnsaf edilsin, korunmaya ve özel eğitime muhtaç Türk çocukları için, en az, Özel Okullar Müdürlüğü kadar bir merkez teşkilâtı kurulmamış olması neye hamledilecektir?

Halbuki, aynı şekilde yeniden teşkilâtlandırılması düşünülen ve 2287 sayılı teşkilât kanununun 13. maddesiyle İlköğretim Genel Müdürlüğünün vazifeleri arasında sayılan halk eğitimi için 5439 sayılı kanuna istinaden merkezde ayrı bir heyet vazifelendirilmiştir. Aynı alâkanın korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocuklar hakkında gösterilmemiş olması cidden acıdır.

Böyle bir alâkaya, bu maksatla kurulacak bir teşkilâta şiddetle ihtiyaç bulunduğu muhakkaktır. Hazırlanmış bulunan yeni İlköğretim Kanunu Tasarısının 6. maddesinin 1. fıkrasının C. bendi ile «Özel Eğitim ve öğretime muhtaç çocuklar için açılacak okullar» da mecburî ilk öğretim kurumları arasına alındığına göre, bu zaruret, Millî Eğitim Bakanlığınca da kabul edilmiş bulunmaktadır. Buna rağmen bu ihtiyacın hâlâ karşılanmamış olması çok hazindir.

Muharririn 1950 de neşrettiği Kimsesiz Çocuklar adlı kitabında da uzun uzun izah ve müdafaa ettiği bu teşkilât nasıl olacaktır? Bu sorunun karşılığını vermeden önce, ileri memleketlerdeki mümasil teşkilâta bir göz atmak faydalı olur.

Ötedenberi bilinen bir hakikattir ki Türkiye Fransız eğitim sistemini kabul etmiş bir memlekettir. Bunun leh ve aleyhinde uzun derin çok münakaşalar yapıldı, hâlâ da yapılmaktadır. Muharrir böyle bir münakaşaya girmeğe niyetli değildir. Ancak realite bu olduğuna göre ve kendi imkânı buna müsait bulunduğu için, çocuğu koruma mevzuunda Fransız devlet teşkilâtını bir örnek olarak ortaya koyacaktır.

«Çocuğun ailesi içinde ve aile dışında, hayatının her safhasında ver her türlü vaziyetlerde korunması işi, Fransa'da, Umumi Sağlık ve Halk Bakanlığının mesuliyetine verilmiştir. Bakanlık bu büyük ve mesuliyetli vazifeyi başarabilmek için merkezde geniş bir teşkilâta maliktir.

En başta Nüfus Hareketlerini Ettüd Millî Enstitü faaliyetini müessir olabilmesi bakımından memleket ölçüsünde tetkikler yapar, bu tetkiklerden neticeler çıkarır, nüfusu artırma işlerine ışık tutar. Bu Enstitünün çalışmaları, şüphesiz ki, daha ziyade ilmidir.

Asıl icra salâhiyeti içtimai sıhhat terbiyesi ve İstatistik Millî Merkezindedir. Bu merkeze bağlı bir Halk ve Yardımlaşma Genel Müdürlüğü vardır. Genel Müdürlük içtimai yardımları tanzim eder. Aile Müdürlüğü, Yardımlaşma Müdürlüğü, İskân Müdürlüğü, Tâbiyyet Müdürlüğü bu genel müdürlüğün faaliyet şubeleridir. Bu şubeler de çeşit-

li kollara ayrılmıştır.

Aile Müdürlüğü, ailevî mevzuat, ailevî hukuk, içtimâî hizmetler kollarına bölünmüştür. Bu kolların çalışmalarını, memleket içi teşkilât ve Bakanlıklar arası faaliyetleri verimleştirmek üzere Aile Yardım Sandıkları Bakanlıklar arası Komitesi, Madalya Verme Yüksek Konseyi ve İçtimâî Yardım Okullarını Tekemmül Ettirme Konseyi mevcuttur.

Yardımlaşma Müdürlüğü, askerî yardım sandıkları, çocuğa yardım, ârizalı yahut ahlâkan tehlikeye maruz çocuklar kollarına ayrılmıştır. Bu müdürlüğe bağlı bir Merkezî Yardım Komisyonu vardır.

İskân ve Tâbiyyet Müdürlükleri de göçmenlik ve yabancıların temsilî, tabiiyet, milliyetini belli etme ve ihtilâflı hukuk işleri gibi ilki iki, sonuncusu üç şubeye bölünmüştür, İskân Müdürlüğüne bağlı Bakanlıklar arası Göçmenlik Komisyonu ve Göçmenlik Millî Ofisi faaliyette-dir.

Bu merkez-teşkilâtına paralel olarak bütün illerde müstakil bürolar ve komisyonlar vardır. Bunların başkanlığını, bütün il çocuklarının sağlığından ve korunmasından doğrudan doğruya mesul olarak, vali yapmaktadır. Bu sıfat ve salâhiyetle vali, ildeki kimsesiz çocukların, millet adına vasisidir, sakat çocukların koruyucusudur. Aileler yanına veya müesseselere yerleştirilen çocuklara ait mükaveleleri bizzat imza eder. Valilerin bu vazifelerini muavinlerine veya şube müdürlerine bırakmaları pek müstesna hallerde caizdir (1).

Bu Fransız örneğinin memleketimizde aynen tatbikine ne lüzum, ne de imkân vardır. Bir kere nüfus hareketlerini Etüd Millî Enstitüsü İstatistik Genel Müdürlüğünce karşılanmakta; göçmenlik işleri Toprak ve İskân Genel Müdürlüğünce ifa olunmaktadır.

Fransa'da Sağlık ve Halk Bakanlığına verilmiş bulunan çocuğu koruma dâvası bizde Millî Eğitim Bakanlığı ile, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına verilmiştir. Bu iki Bakanlık ise bu hususta müstakil birer büroya sahip değildirler. Bu yüzden aralarında en küçük bir işbirliği dahi yapılamamaktadır. Esasen asıl aksaklık böyle bir merkez teşkilâtının kurulmamasından ileri gelmektedir.

Şu hale göre, dâvayı daha fazla omuzlamış olması itibariyle, merkezde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bir «Çocukları Koruma ve Özel Eğitim Müdürlüğü» kurulmalıdır. Bu müdürlüğün kimsesiz, vasisiz ve intibaksız çocuklar; sağır - dilsiz ve kör çocuklar; topal ve çolak çocuklar; çocukları korumada işbirliği şubeleri olmalıdır. Bu müdürlük bütün çocukların maddî ve mânevi sağlığı ile, korunup yardımına koşulması ile yakından ilgilenir. Memleket içi ve milletlerarası teşkilâtla temas temin eder.

Teşkilâtın emrine yeteri kadar müfettiş, müdür, müdür yardımcısı, öğretmen, asistan, psikoloğ, psikiyatr, testçi, doktor, hemşire, has-

(1) Muharririn, Avrupa'ya bu maksatla gidip dönen Aktaş Yetiştirme Yurdu Müdürü Ömer Öner'le yaptığı henüz neşredilmemiş bir mülakat

tabakıcı, sosyal yardımcı gibi her türlü hizmetli kariosu verilmelidir. Böyle bir teşkilât kurulmadıkça, işin doğru dürüst yürütülmesine; yaptık, yapıyoruz diye kendimizi aldatmaktan öteye geçmemize ihtimal yoktur. İdare bugünkü halinde kaldıkça, binlerce Türk çocuğu sefil ve perişan olmakta devam edecek, ayaklar altında dilendirilen, çeşitli gayri ahlâkî ve gayri kanunî hareketlere sürüklenen çocuklar adım başında görülecektir.

Böyle bir durumdan bütün devlet teşkilâtının mesul olduğuna şüphe yoktur. İçişleri ve Adalet teşkilâtı da bu vaziyetten geniş ölçüde sorumludurlar. Ancak dâvada bugün işe fiilen el koymuş bulunan Millî Eğitim Bakanlığı ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığını muhatap tutmak zaruridir. Bu son iki Bakanlıktan, Millî Eğitim Bakanlığı hazırladığı yeni teşkilât kanununda «HalkEğitimi ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar Genel Müdürlüğü» diye bir makam ihdas etmiş; üçüncü Çocuk Koruma Genel Danışma Kurulunda tetkik ve tasvip edilen yeni bir Çocuk Kanunu Projesini ele almıştır. Maalesef ne yeni teşkilât kanunu, ne de V. Millî Eğitim Şûrasının noktai nazarına uygun olan yeni Çocuk Kanunu tahakkuk ettirilememiştir. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Readaptasyon müesseseleri kurma teşebbüsü ile, bilyasıtı da olsa, çocuğu koruma yolunda esaslı teşebbüslere girişmiş ve süt çocuklarını korumak üzere Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu ile işbirliği kurmuştur.

Topyekûn çocuk meselesini bütün cepheleriyle ele alan müstakil birer büroları bulunmayan bu iki Bakanlığın sözü edilen faaliyetlerini küçümsemek, muharririn, aklından geçmez. Ancak müstakil bürolar bulunmayışı, esas vazifeleri başka ve başlarından aşkın makamlara bu işin havale edilmesi, tekliflerin süratle intacına imkân vermemektedir.

Böyle bir neticeye varılınca, fevkalâde müstacel bir durum arzede gelen çocuğu koruma meselesinin, diğer ilgililerini ve bittabi sorumlularını düşünmek pek tabiidir. Bu ilgililer bir makamı değil, Türk Milletini temsil etmektedirler. Kendileri 1950 Eylülünün 8. günü Dublin'de yapılan Dünya Parlâmentoları Birliğinin 36. toplantısında Türkiye Büyük Millet Meclisini temsil etmişler, onun adına, «çocuk korunmasını umumiyetle medeniyetin ve milletlerarası ahlâkın bir mütearifesi telâkki» eden ve «Milletvekillerini her fırsatta, Parlâmento içinde ve dışında çocukların bedenî ve fikrî ve ahlâkî korunmasını temin edecek tedbirleri almağa ve bu faydalı asil faaliyete katılmağa dâvet» eyliyen kararın altına imza koymuşlardır.

Bu bir taahhüttür ki, sözü edilen toplantının zabıtlarında yer almıştır. Ayrıca kanunî müeyyideler yoksa yeniden vazetme, kanun hükümleri mevut da tatbik edilmiyorsa bunları harekete getirme, mevzuatta eksiklik varsa süratle taammmlama hususu da alınan ve altı imzalanmış kararlar arsındadır.

Maalesef bu kararlardan hiçbiri yerine getirilmemiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisini ve onun hüviyetinde Türk Milletini temsil eden imzacılar, karardan tam 16 ay sonra, 7/1/1952 Pazartesi günü Meclis kâtiplik salonunda yaptıkları bir toplantıda, çocuğu koruma

mevzuunda ilgili bakanlıklar mümessillerini dinlemekle yetinmişlerdir. Kendilerine verilen izahların, durumun fecaatini göstermekten kaçına-

Çocuğu Koruma Teşkilâtı Kurulmadıkça bu çocuklar sokaklardan eksilmiyecektir. (İzmir'den öğretmen Hasip Akıncı göndermiştir.)

• rak, vazifenin yapıldığı yolunda olduğunu toplantıda bulunmuşçasına bilen muharrir Dünya Parlâmentolar Birliği Konferansına katılan millet-

vekillerinden bazılarını aynı yılın yazında, Beyoğlu'ndaki İstanbul Kulübünde ziyaret etmiş ve hakiki vaziyeti çırılçıplak anlatarak çare bulunanlarını yalvarmıştı. Bu yalvarışa muhatap olanlardan, İzmir Milletvekili Cihat Baban ve İstanbul Milletvekili rahmetli Salamon Adato, muharririn tanıdıkları idi, kendilerine samimiyetle inanıyordu.

Maalesef bu kararlar hâlâ yerine getirilmemiştir. Teşkilâtsizlik yüzünden her yıl milyonlarca lira boşuna gitmekte ve korunmaya muhtaç Türk çocukları sürünmektedir. Dünya Parlâmentolar Birliği toplantısında karar alan sayın Milletvekillerine Cumhuriyet Gazetesinde açıkça yalvarıldığı halde yine de harekete geçmemişlerdir. Eksiklik olduğu yerde durmaktadır. Bu yüzdendir ki muharrir, Anayasa'nın 82 inci maddesinin kendisine verdiği hakla, keyfiyeti yetkili makamlara ve teker teker bütün milletvekillerine şikâyet etmektedir.

Çocuğu koruma işlerinin memleket ölçüsünde ve bir elden, ileri memleketlerde olduğu şekilde idaresini, 7 milyon nüfuslu Yunanistan'da alınan neticenin en az üç kat üstünde tahakkuk ettirilmesini temin etmek üzere bir merkez teşkilâtı kurulması zaruridir. Bunu içi yana yana şu kimsesiz çocuklar adına istirham etmek, bu satırların yazıcısı için derin bir ümit ve büyük bir tesellidir.

Son Söz

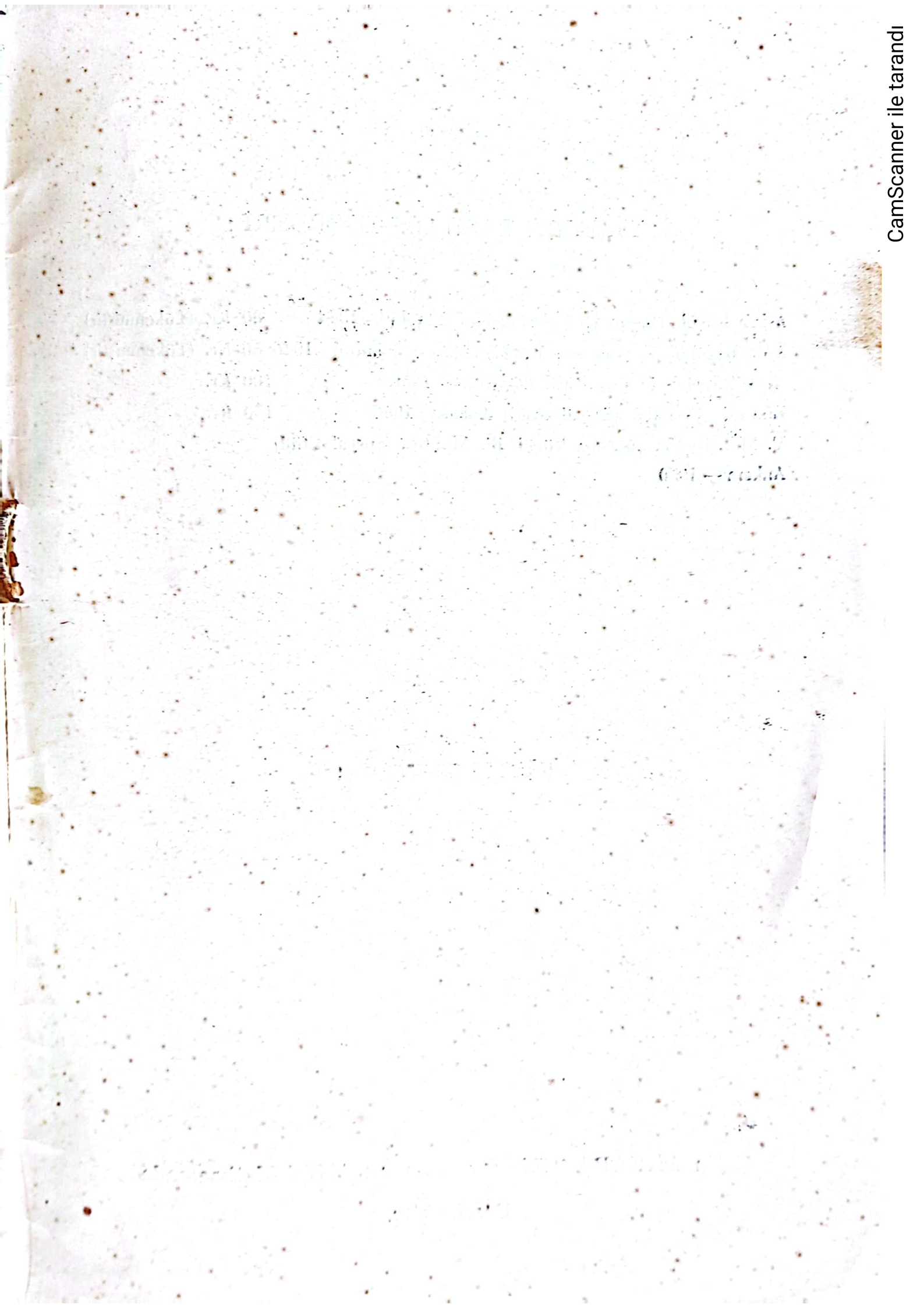
1944 yılında Hatay Milletvekili Tayfur Sökmen'in verdiği bir soru önergesi ile sefil ve perişan Türk çocukları dâvası, C. H. P. Meclis Grupunda uzun ve sert tartışmalara sebep olmuştu. Neticede bu büyük memleket meselesinin süratle halli çaresini bulmak ve bu hususta bir plân hazırlamak üzere 25 kişilik bir komisyon teşkil edilmişti.

Komisyonun hazırladığı bu rapordan bazı pasajlar, bu broşürün metninde zikredilmiştir. Korunmağa muhtaç çocuklar hakkında «fiillerinin zararî mesulleri ve suç ortakları da bizleriz. Şimdilik eza duyuyoruz. Yarın veza göreceğiz» diyen bu raporda, «hazırlanmış teşkilât kalıpları ve işi bu kalıba döküp düzenliyecek maddi ve mânevi vasıta ve imkânlar» temin edilmesi istenilmiş, fakat beş yıllık bir sürüncemeden sonra, raporun teklif ettiğinden çok başka olarak 23/5/1949 da çıkarılan korunmaya muhtaç çocuklar hakkındaki 5378 sayılı kanunda maalesef bu mühim noktalar dikkate alınmamış, iş yarım bırakılmıştır.

Bu yarım bırakılışa rağmen Demokrat Partinin dört yıllık birinci iktidarı devrinde bu mevzuda büyük adımlar atılmış, fakat buna rağmen yine de mesul ve müstakil bir teşkilât kurulamamıştır. Bu suretle, iş, Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğünün emane-tinde devam ettirilmeğe çalışılmıştır.

Demokrat Partinin ikinci iktidar devresi olan 10. Dönem. Büyük Millet Meclisinde bu eksikliğin giderilmesi lâzım ve zarurîdir. Korunmaya muhtaç ve buna cidden lâyık olan Türk çocukları bunu beklemektedirler.

Emir ve karar, Türk Milletinin kaderini ellerinde tutan sizlerindir.

YAZARIN BASILMIŞ ESERLERİ :

- Asker Küçük Hanım (Büyük Hikâye) İstanbul - 1944 30 Kr. (Tükenmiştir)
Arda Boyunun Üç Çocuğu (Büyük Hikâye) İstanbul - 1946 50 Kr. (Tükenmiştir)
Grev Meseleleri (Sosyal Etüd) Ankara - 1950 100 Kr.
Kimsesiz Çocuklar (Sosyal Etüd) Ankara - 1950 150 Kr.
V. Milli Eğitim Şurasına Küçük Bir Muhtıra (Sosyal Etüd)
Ankara — 1950

FIATI : 50 KURUŞ

Metin ANKARA TELGRAF, kapak AKIN Matbaasında
Basılmıştır.